

DOI 10.34132/pard2025.28.05

Отримано: 16 вересня 2024

Змінено: 22 січня 2025

Прийнято: 13 лютого 2025

Опубліковано:

30 червня 2025

Received: 16 September 2024

Revised: 22 January 2025

Accepted: 13 February 2025

Published:

30 June 2025

Liliia Muntian

THE CONCEPT OF «RISK SOCIETY» WITHIN THE CONCEPTUAL APPARATUS OF PUBLIC ADMINISTRATION

The article explores the necessity for a theoretical and conceptual understanding of the concept of «risk society» as a category of public administration in the context of globalization. The processes of globalization exacerbate crises, intensify competition for access to limited and non-renewable resources, and create uncertainty, accelerating the emergence of new types of risks. Consequently, risk has become an integral feature of modern society, leading instability and transforming it into a high-risk society.

It is highlighted that risks reduce the level of controllability in the country and at the same time increase the emergence of new risks and the likelihood of errors in government decision-making. In conditions of uncertainty, it is difficult to take into account the maximum number of emerging factors.

It is noted that the continued existence and development of humanity depend on the identification and anticipation of risk situations, as well as the implementation of timely measures aimed at preventing them and minimize the negative consequences.

It is emphasized that in the context of globalization-related risks, public administration bodies must seek innovative tools and mechanisms to ensure effective management of society.

It has been established that in Ukraine, risks manifest in various

forms in almost all sectors, they worsen public administration, prevent the authorities from solving economic and social problems in a timely manner. The government's ineffective response to these risks provokes new risks and undermines public trust. This has drawn the scholar's attention to interpreting the concept of «risk society» as a category of public administration, emphasizing decision-making processes aimed at risk minimization.

This raises the question of understanding the substantive content of risk in relation to decision-making in public administration and recognizing it as a key category of public administration.

Further research should focus on studying risks in modern society, particularly, in the context of strengthening the power of transnational companies, which have their own dynamics, whose activities reflect not only negative but also positive aspects.

Keywords: *globalization, risk, risk society, post-industrial society, public administration.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розвиток сучасного суспільства характеризується процесами пов'язаними з використанням нових цифрових технологій, збільшення обсягів і швидкості накопичення, оброблення та розповсюдження інформації, глобалізацією світової економіки, діяльністю транснаціональних корпорацій, підвищенням якості життя населення. Всі ці процеси в сучасному суспільстві в значній мірі є невизначеними, а тому сприяють загостренню деяких проблемних явищ, породжують різноманітні ризики. Ризики в сучасному суспільстві зростають настільки швидкими темпами, що його характеристикою, що на думку німецького філософа і соціолога У. Бека, є «вираженням високорозвинених продуктивних сил» [14]. Тому вчений характеризує сучасне суспільство, як «суспільство ризику», неминучість якого є соціальною онтологією сучасної цивілізації.

Отже, ризики притаманні будь-якій сфері людської діяльності, вони обумовлені подіями або процесами, що є небажаними і несуть загрози людству. У. Бек наголошує, що національна безпека

пов'язана з глобалізацією, яка не тільки змінює умови соціального життя людини, але й породжує фактори ризику. Небезпека ризиків полягає в тому що вони стають викликами демократії, громадянському суспільству, правовій державі, правам людини [6], та здатні привести суспільство до руйнування та загибелі. Зрозуміло, що сучасне суспільство, що немає узгодженого проекту майбутнього, єдиних базових цінностей, поступово перетворюється на суспільство високого ризику.

Все це підсилює актуальність проблеми ризику для сучасного соціуму, а також необхідність теоретичного розуміння та концептуального осмислення й трактування поняття «суспільство ризику» в категоріальному апараті публічного управління. На нашу думку вказане допоможе дослідникам вийти на вирішення проблеми національної безпеки, публічного управління суспільним розвитком.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною основою статті є праці вітчизняних і зарубіжних науковців, які аналізували сутність, зміст поняття «суспільство ризику». Насамперед це такі вчені, як: В. Андріяш, У. Бек, М. Балан, О. Білоусов, Е. Гідденс, О. Євтушенко, Ю. Завгородня, О. Зубчик, Р. Карагіюз, А. Кройтор, М. Лукашевич, М. Луман, Г. Мітхен, М. Недюха, А. Пехник, М. Семикіної та О. Скібіцької, О. Тарасової, П. Тейлор-Губі, Р. Холлман, С. Ханссон, Р. Шефер, Л. Черноуста багато інших.

У науковій літературі недостатньо розроблено концепт «суспільство ризику» особливо, як категорії публічного управління, що визначає особливості владного впливу на розвиток соціуму.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є охарактеризування концепту «суспільство ризику» в категоріальному апараті публічного управління, як ознаки, етапу розвитку суспільства, для якого характерним є загострення проблемних явищ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ризики існували завжди, але лише наприкінці ХХ століття з прискоренням процесів глобалізації появою глобальних проблем, людство усвідомило

їх безпеку для суспільства. А науковці важливість їхнього вивчення, тому що ризики стали невід'ємною частиною світу, що глобалізується, при цьому глобалізація стає фактором, що посилює ситуацію невизначеності і породжує ризики в сучасному суспільстві.

Крім того, не повномірний розвиток країн, у XXI столітті посилив відрив між розвиненими країнами, й країнами, що розвиваються т. зв. країни «третього світу». Процеси глобалізації загострюють кризові явища, посилюють конкурентну боротьбу за доступ до обмежених та не відтворюваних ресурсів, створюють ситуацію невизначеності, що тільки прискорює появу нових видів ризиків, їх наростання, що дозволяє говорити, що ризик стає невід'ємною рисою сучасного суспільства. Поява нових видів ризиків роблять суспільство нестабільним, перетворюючи його на суспільство високого ризику, схильного до саморуйнування.

Об'єктивна реальність розвитку сучасного суспільства (цивілізації) у XXI ст. відбувається під впливом інформативно-комп'ютерних цифрових технологій. Все це змінює розвиток національних економік та, відповідно, всього рівня суспільного життя. Технологічний ривок людства, перехід до цифрової економіки не тільки створює нові можливості для розвитку всіх галузей життєдіяльності суспільства, але й породжує нові ризики, які стають невід'ємною складовою людської діяльності. До нових ризиків можна віднести:

- ризики та небезпеки природного походження (зміна клімату, землетруси, повені, зливи і зсуви, цунамі);
- ризики техногенного характеру (просторова концентрація синтетичних хімічних сполук (їх число досягло 400 тисяч), більша частина яких отруйна, забруднення навколишнього середовища, знищення лісів, опустелювання, аварії, спричинені порушенням експлуатації технічних об'єктів, зокрема аварії на АЕС із викидом в атмосферу радіоактивних речовин, аварії на транспорті);
- політичні ризики – негативні наслідки, пов'язані з прийняттям політичних рішень.

Складовими політичного ризику: перший рівень – філії транснаціональних корпорацій; другий рівень – «рівень держави з

усіма інститутами влади й громадянського суспільства, включаючи національні неурядові організації, ЗМІ; третій рівень – організації наднаціонального характеру (ТНК, банки, міжнародні урядові й неурядові організації, регіони за економічною чи територіальною ознакою)» [5];

- ризики соціальні – наслідок непередбаченої чи свідомо цілеспрямованої діяльності з руйнування соціальних цінностей та державних систем, зміни соціально-політичного ладу тощо;

- пандемії: грипу (за три століття відбулося 10 глобальних пандемій грипу, зокрема «іспанка» 1918-1920 рр., яка забрала життя до 50 мільйонів чоловік; 2009 рік пандемія «свинячого» грипу вірусу H1N1 забрала життя понад 200 тисяч людей; епідемії в 2002-2003 рр.; атипова пневмонія 2012-2015 рр.; 2019 рік, пандемія COVID-19 – зруйнувала соціальні стосунки, довіру до владних інституцій, призвела до зменшення обсягу світового валового продукту на 4,4 %, закриття цілих галузей виробництва, розриву у темпах і рівні розвитку цифровізації економіки в розвинених країнах, породив зміну економічних взаємозв'язків і структури світового господарства і нові ризики.

Все це зумовлює осмислення сутності вказаних дестабілізаційних процесів, що впливають на суспільство й продовжують прогресувати. Разом з тим, вказані процеси породжують невпевненість населення у результатах рішень, що приймаються органами публічного управління. Більше того, ризики знижують рівень керованості в країні, а також посилюють нові ризики та можливість помилок при прийнятті владою рішень, тому що в ситуації невизначеності важко врахувати всю максимальну кількість факторів, що виникають завдяки впливу невизначеності.

В таких умовах зростають вимоги до публічного управління, завданнями якого стає вміння адаптуватися до нових складних умов, що торкаються різних сфер українського суспільства, та мінімізувати наслідки ризиків використовуючи нові підходи [1]. Варто зауважити, що влада повинна не тільки вміти виводити суспільство з кризи, а й запобігати виникненню нових криз.

На нашу думку, необхідною умовою подальшого існування і розвитку людства залежить від виявлення і передбачення ризикових ситуацій, а також запровадження вчасних дій, спрямованих на їх попередження, для мінімізації негативних наслідків.

Дослідник Е. Гідденс для розуміння цих процесів пропонує у праці «Сучасність і самоідентичність: Я і суспільство у пізньому новому віці» [16] використовувати поняття «середовище ризику» (рис. 1) [11].

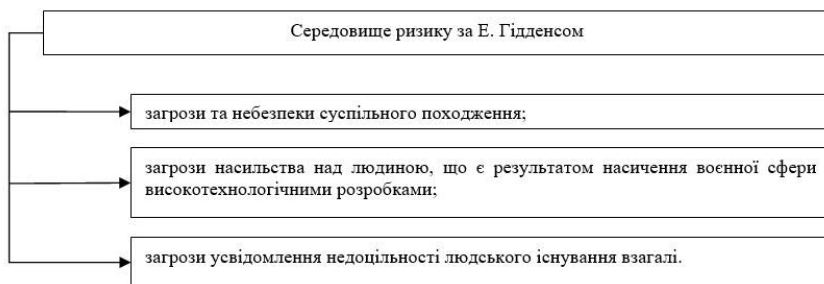

Рис. 1. Середовище ризику за Е. Гідденсом.

Джерело: сформовано автором на основі [11]

На думку Е. Гідденса поняття «середовище ризику» містить ризики, що породжуються рефлексивною модернізацією; небезпечкою для людства. Ситуація ризику, за Е. Гідденсом, виникає внаслідок соціальної активності як «фатальні моменти», коли індивід повинен вдатися до нових дій, знаючи при цьому, що прийняте рішення або обраний ним специфічний спосіб дії може мати незворотний характер або, щонайменше, згодом його буде важко повернути назад чи виправити [16].

Німецький соціолог У. Бек аналізуючи глобальну суспільну динаміку у праці «Суспільство ризику: На шляху до нового модерну» запропонував концепцію «суспільство ризику» розуміючи його, як суспільство в якому загострюються проблемні явища, характерні для постіндустріального суспільства. Яке внаслідок модернізації перетворюється на «суспільство ризику», таке, що генерує ризики [14].

На думку вченого причиною виникнення «суспільства ризику» є глобальні зміни виробничих відносин, що відбуваються в постіндустріальних суспільствах. Вчений вважає, що існування у «світовому суспільстві ризику» передбачає консолідацію зусиль щодо оцінювання ризиків, управління ними, опрацювання стратегій протидії ризикам на різних рівнях [15]. Тому що ризики постійно виробляються суспільством, що взаємодіє з загрозами та небезпеками, а також є неминучим продуктом, що називається прийняттям рішень.

На нашу думку перед державою і органами публічного управління в умовах глобалізаційних ризиків постає питання пошуку інноваційних інструментів і механізмів, щоб забезпечити публічне управління суспільством, а також сферою національної безпеки. Отже, концепт «суспільство ризику», варто описати за допомогою поняття «ризик», яке є іманентною ознакою суспільного середовища, яке перебуває у ситуації невизначеності. Більше того «ризик» є складовою ситуації невизначеності. Дослідник Р. Холлман визначає ситуацію невизначеності, як ситуацію з невідомими змінними, яка не має однозначного вирішення [18].

На думку С. Ханссона, «ризик можна визначити виходячи не лише з техногенних та інших, зовнішніх щодо людини, чинників, а перш за все з людських, особистісних вимірів можливого ризику» [19]. Отже, ризик – це завжди небезпека – потенційні втрати, на відміну від очікуваних втрат. Наприклад, Р. Шефер виділяє природні (повені, землетруси) та соціальні (техногенні негаразди, які є продовженням людського чинника) небезпеки [22]. З погляду фахівців М. Семікіної та О. Скібіцької, соціальна небезпека – це можливі соціальні втрати, що можуть мати вартісний вираз вірогідної події, яка призводить до збитків [9].

Необхідно також зазначити, що ризики існують в суспільстві з давніх часів. Однак в стародавні часи вони були пов'язані насамперед із природними небезпеками, зокрема епідеміями природними катаклізмами, а також воєнними діями. Поняття «ризик» в ці часи характеризувало загрози різного характеру та стосувалось можливого заподіяння шкоди, втрати життя, здоров'я, майна, фінансів, репутації та ін.

Епоха географічних відкриттів, розвиток друкарства поширення інформації про сутність ризиків, все це привертає увагу до проблеми ризику представниками різних наук, зокрема статистики (що досліджує закономірності суспільного розвитку), математики (теорія ігор), економіки, права. Вказана діяльність була спрямована на виявлення ступеня реальних загроз їх зниження до мінімально можливого рівня, щоб мати можливість ними управляти.

Перехід до індустріального суспільства, що ґрунтується на активному освоєнні природних ресурсів, призвів до виникнення нового виду ризику – технологічного, зокрема вплив виробництва на здоров'я людини та природне середовище. Зміцнення індустріального типу суспільства супроводжувалося цілим рядом соціальних змін: ламкою станового розподілу, класовим розшаруванням, диференціацією за рівнем освіти, формуванням нових ціннісних орієнтирів в окремої людини та суспільства загалом. У цей час до традиційних видів індивідуальних ризиків додаються ризики, які відбилися у вигляді масових форм протесту, страйків робітників, революцій. Як наслідок, це призвело до підвищення значущості ризику, який стає фактором життя та діяльності людини і суспільства. Так виникає новий вид ризику – ризик соціальний. Отже, «соціальні ризики» – це «ризики, з якими люди зустрічаються протягом життя в результаті економічних і соціальних змін, пов'язаних з переходом до постіндустріального суспільства» [23].

На думку М. Лумана перед суспільством постає питання про те, «як воно пояснює та виправляє відхилення від норми, невдачу чи непередбачену випадковість» і сам дає відповідь, що «справа скоріше в тому, що ми можемо пізнати нормальні процеси нашого суспільства, вивчаючи, як суспільство намагається осмислити свої невдачі у формі ризику» [20].

Науково-технічна революція у 60-ті роки XX століття сприяла формуванню постіндустріального суспільства. Її результати визначаються розвитком автоматизованих систем управління, заміною людини бездушними машинами – роботами, створення комп'ютерів та мобільного зв'язку. Що призводить до збільшення нових видів ризиків. В цей період ризик починає розглядатись з

різних точок зору: економічної, політичної, правової, технологічної, фінансової, екологічної, медичної, страхової, психологічної та ін. Саме тому ризик, починає розглядатись як діяльність, що дозволяє оцінити ймовірність досягнення передбачуваного результату.

Це призводить до того, що у 90-ті р. XX ст. соціолог У. Бек, робить висновок, що сучасне суспільство перетворюється на «суспільство ризику». Тобто сучасна людина потрапила в зону нескінченних ризиків, які будуть супроводжувати її практично щодня. Під ризиком вчений розуміє систематичну взаємодію суспільства з загрозами та небезпеками в процесі модернізації. У. Бек відзначає неможливість дистанціювання від ризиків у світі, що ставить завдання управління ними.

Також вчений визначає «суспільство ризику», як «систематичний спосіб боротьби з небезпеками та незахищеністю, викликаними та запровадженими самою модернізацією [14]. Згідно з У. Беком, у сучасному світі сприйняття сучасності фундаментально змінило спосіб, у який сучасне суспільство конструє у відповідь на ризик; характеризується насамперед нерівністю соціальних класів і багатства в суспільстві, де загальні проблеми визначені як екологічні небезпеки, такі як ядерне забруднення, зміна клімату, інфекційні захворювання тощо, які перетинають традиційну нерівність.

Так У. Бек наголошує, як би ми представляли «зміну клімату – як трансформацію людської влади над природою; як проблему кліматичної (не) справедливості; як питання, що стосується прав майбутніх поколінь; як предмет міжнародної політики чи внутрішньої торгівлі; або навіть як індикатор самогубного капіталізму – все це свідчить про надзвичайну силу ненавмисних, невидимих «звільняючих» побічних ефектів глобального ризику, які вже змінили наше буття у світі, сприйняття цього світу, а також способи уяви та реалізації політики» [12].

Ризики вважає У. Бек, це невинятковий випадок, не «наслідок» і не «побічний продукт» життя, а результат життєдіяльності суспільства. Продовжуючи думку вченого визначимо: ризики – неминучі, тому що є результатом прийняття рішень в публічному управлінні. Ризик – це «систематична взаємодія суспільства з

загрозами та небезпеками, що виробляються модернізацією як такою. Ризики на відміну від небезпек минулих епох – наслідки загрозової потужності модернізації та невпевненості та страху, які вона породжує» [13].

Отже, розроблений У. Беком термін «суспільство ризику», був чітко окреслений концепцією безпеки в роботі Е. Гідденса, що визначив суспільство ризику, як «суспільство, що дедалі більше стурбоване майбутнім (а також безпекою), що породжує поняття ризику» [17].

Вчений появу «суспільства ризику», пов'язує з процесами глобалізації, які супроводжуються формуванням нових соціальних інститутів, що передбачають інший характер взаємин як індивідів та суспільств, так і суспільств між собою. При цьому, вважає він, численні ризики стають ціною прогресу та комфорту особистості та суспільства, тобто ризик набуває тотального характеру.

Дослідник Е. Гідденс розглядає «суспільство ризику» як «поєднання двох процесів – структуризації та інституалізації» (рис. 2), які утворюють «стійку суспільну макроструктуру і конструюють необхідний формат влади, здатний ефективно протидіяти різноплановим ризикам» [4].

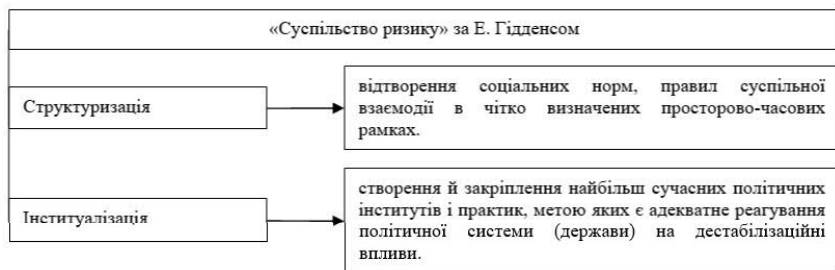

Рис. 2. «Суспільство ризику» за Е. Гідденсом.

Джерело: сформовано автором на основі [4]

На погляд фахівців О. Тарасової, Л. Черноус, «суспільство ризику» у поглядах У. Бека і Е. Гідденса розуміється, як постіндустріальне суспільство яке відрізняється від індустріального

тим, що в ньому по-перше, «розподіляються небезпеки й зумовлені ними ризики, а не блага, як в індустріальному»; по-друге, «загрози в постіндустріальному суспільстві, не мають кордонів ні в часі, ні в просторі». Однак у вузькому розумінні, вважають дослідники суспільство ризику можна розглядати, як «нову форму суспільства індустріального модерну, характерною рисою якого є ризик» [10].

На думку Г. Мітхена згідно досліджень У. Бека і Е. Гідденса можна визначити, що саме процес модернізації породив унікальну колекцію створених людиною ризиків, породжених індивідуалізацією» [21].

Слід наголосити, що ризики є результатом діяльності, або бездіяльності уповноважених осіб, інститутів публічного управління, соціальних інститутів. Крім того ризики можуть створюватися зацікавленими провладними, або опозиційними структурами; політичними партіями, екстремістськими угрупованнями. Ризики, що відбувається в сучасному світі мають два різновиди: зовнішній ризик (зокрема закони природи); рукотворний ризик, пов'язаний з пізнанням навколишнього світу (наприклад, більшість екологічних ризиків пов'язані з глобальним потеплінням). Безпосередній вплив на них здійснює посилення глобалізації» [8]. На думку М. Балана з якою ми погоджуємось, найбільш небезпечними є ризики, що «створюються, провокуються і поширюються зацікавленими силами, оскільки передбачає їх ініціативне створення з метою деструктивного впливу на установлені соціальні інституції з метою реалізації власних інтересів» [2].

Отже, ризик в сучасних умовах стає об'єктивною реальністю. Згідно Е. Гідденса він активізується процесами глобалізації. На думку вченого дослідження ризику і оцінки ризику – один із способів «колонізації майбутнього», а це значить, що весь світ майбутніх подій відкритий для перетворення людьми в тих межах, які, наскільки це можливо, встановлюються в результаті оцінки ризиків [4].

Дослідник М. Балан аналізуючи дестабілізаційні можливості суспільства ризику вважає, що аналіз суспільних процесів повинен «будуватися на основі врахування не стільки позитивно-

конструктивного, скільки негативно-руйнівного досвіду взаємодії соціальних акторів, що прагнуть досягти наміченої мети (доволі часто – у будь-який спосіб)». Науковець звертає увагу, що «різниця між традиційним суспільством та суспільством ризику полягає в тому, що перше накопичує багатства (матеріальні цінності, гроші, технології, комунікації), друге – пропонує чимраз ширшу сукупність ризиків, які також здатні накопичуватися, втягуючи в орбіту свого впливу все більше коло соціальних акторів» [2].

На думку М. Лукашевич і М. Недюха у широкому сенсі суспільство ризику характеризує соціум, нормою функціонування якого «є або може стати надзвичайний стан як перманентне відтворення ризику в кожному акті соціального виробництва» [7].

Дослідники А. Пехник, А. Кройтор, Ю. Завгородня в статі «Теорія ризику: історія та сучасні підходи» підкреслюють, що ризик проявляється в різних формах практично в усіх галузях життєдіяльності людини, функціонування та розвитку суспільства, їх взаємодії тощо. Прояв ризику в різних сферах діяльності людини викликає появу різних трактувань та концепцій. Значна частина визначень поняття «ризик» будується на двох твердженнях: ризик обумовлений випадковими подіями або процесами; наслідки цих подій або процесів є небажаними [8].

Зокрема в Україні ризики проявляється в різних формах практично в усіх галузях, вони погіршують стан публічного управління. Вони заважають владі вчасно розв'язувати економічні та соціальні проблеми. Неефективність їх розв'язання владою, провокує нові ризики та підриває довіру громадян до влади.

Все це привертає увагу науковців до трактування концепту «суспільство ризику», як категорії публічного управління змістом якого є прийняття управлінських рішень суб'єктами управління, щодо мінімізації ризиків. Постає питання розуміння предметного змісту ризику, як ризику прийняття рішення в публічному управлінні, розуміючи його, як категорію публічного управління.

Згідно концепції У. Бека ризик є систематичною взаємодією суспільства «з погрозами та небезпеками, які ініціюються та виробляються процесом модернізації як таким. На відміну від

небезпек минулих епох ризику за своєю сутністю та наслідками, взаємопов'язані з загрозливою міццю модернізації і глобальною нестабільністю і невизначеністю, що нею породжуються... У суспільстві ризику незвідані й несподівані наслідки набувають характеру панівної сили» [14].

Розуміння факторів ризику впливає на прийняття публічною владою рішень, яка своїми рішеннями може продукувати нові ризику. На взаємозалежність рішень і глобальних ризиків звертав увагу Е. Гідденс. Вчений вважав появу «суспільство ризику» новою парадигмою у суспільному розвитку, тому підкреслював, що «сучасний світ структурується головним чином ризиками, створеними людиною» [16]. Згідно «позитивної» логіки суспільне виробництво індустріального суспільства витісняється «негативною» логікою виробництва та поширення ризиків, зокрема збільшення відходів, забруднення території, водойм, річок, повітря і т. д. Все це загрожує існуванню людини і суспільства.

Концептуальне осмислення нами ризику дозволяє визначити сутність концепту «суспільство ризику» обґрунтувати його теоретико-методологічні засади, як категорії публічного управління в сучасному суспільстві. Тому що сучасне суспільство є суспільством тотального ризику. Для такого суспільства характерно наявність ризику на всіх рівнях його організації та функціонування.

Отже, сучасний світ характеризується різноманіттям ризиків, які зростають настільки швидкими темпами, що роблять суспільство нестабільним перетворюючи його на суспільство ризику. За останні десятиліття з'явилася низка нових ризиків, які стали частиною сучасного суспільства. Нові види ризиків роблять його нестабільним, перетворюючи на суспільство високого ризику, здатного привести його до руйнування та загибелі.

Висновки. Таким чином, можна зазначити, що поява концепту «суспільство ризику» породжено процесами глобалізації сучасного суспільства. Тобто глобалізація є фактором, що продукує ризики світового масштабу, від вирішення яких залежить майбутнє, як цивілізації, так стратегії розвитку окремої держави. Запроваджено У. Беком поняття «суспільство ризику» базувалось на визнанні

вченим того факту, що сучасне постіндустріальне суспільство продукує ризики, які й визначають долю цього суспільства. На відміну від нього «концепція ризику» соціолога Е. Гідденса спирається на інтегральну теорію структуризації (відтворення соціальних норм і правил) та інституалізації (створення сучасних інститутів, що реагують на загрози), тому що сучасний світ структурується ризиками, що обумовлені глобалізацією, також створюються людиною.

Вважаємо, що концепт «суспільство ризику» можна охарактеризувати, як спосіб організації і управління суспільством органами публічного управління в умовах невизначеності. В умовах глобалізації ризику пронизують усі сфери життєдіяльності сучасного суспільства і є загрозою сучасності. Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні ризиків сучасного суспільства, зокрема в умовах зміцнення влади транснаціональних компаній, які мають власну динаміку, в якій відображаються не лише негативні, а й позитивні аспекти.

КОНЦЕПТ «СУСПІЛЬСТВО РИЗИКУ» В КАТЕГОРІАЛЬНОМУ АПАРАТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

У статті розглянуто необхідність теоретичного розуміння та концептуального осмислення й трактування поняття «суспільство ризику», як категорії публічного управління в умовах глобалізації. Процеси глобалізації загострюють кризові явища, посилюють конкурентну боротьбу за доступ до обмежених та не відтворюваних ресурсів, створюють ситуацію невизначеності, що прискорює появу нових видів ризиків. Отже, ризик стає невід'ємною рисою сучасного суспільства, що робить суспільство нестабільним, перетворюючи його на суспільство високого ризику.

Охарактеризовано, що ризики знижують рівень керованості в країні, а також посилюють нові ризики та можливість помилок при прийнятті владою рішень, тому що в ситуації невизначеності важко врахувати всю максимальну кількість факторів, що виникають.

Зазначено, що необхідною умовою подальшого існування і розвитку людства залежить від виявлення і передбачення ризикових ситуацій, а також запровадження вчасних дій, спрямованих на їх попередження, для мінімізації негативних наслідків.

Підкреслено, що саме в умовах глобалізаційних ризиків перед органами публічного управління постає питання пошуку інноваційних інструментів і механізмів, щоб забезпечити ефективне управління суспільством.

Визначено, що в Україні ризики проявляється в різних формах практично в усіх галузях, вони погіршують управління державою, заважають владі вчасно розв'язувати економічні та соціальні проблеми. Неефективність розв'язання, яких владою, провокує нові ризики та підриває довіру громадян до влади. Все це привертає увагу науковців до трактування концепту «суспільство ризику», як категорії публічного управління змістом якого є прийняття управлінських рішень суб'єктами управління, щодо мінімізації ризиків. Постає питання розуміння предметного змісту ризику, як ризику прийняття рішення в публічному управлінні, розуміючи його, як категорію публічного управління.

В подальших дослідженнях пропонується звернути увагу на вивчення ризиків сучасного суспільства, зокрема в умовах зміцнення влади транснаціональних компаній, які мають власну динаміку, в якій відображаються не лише негативні, а й позитивні аспекти.

Ключові слова: глобалізація, ризик, суспільство ризику, постіндустріальне суспільство, публічне управління.

Author Contributions: Conceptualization, B.W.A. and L.W.F.; Writing – original draft, B.W.A. and L.W.F.; Writing – review & editing, B.W.A. and L.M.F. Author has read and agreed to the published version of the manuscript.

Funding: This research received no external funding.

Institutional Review Board Statement: Not applicable as study did not include human subjects.

Informed Consent Statement: Not applicable.

Data Availability Statement: Data is contained within the article.

Conflicts of Interest: The author declares no conflict of interest.

References

1. Andriiash, V.I., & Yevtushenko, N.O. (2018). Poniattia «publichnoho upravlinnia» u vitchyznianomu naukovomu dyskursi [The concept of «public administration» in domestic scientific discourse]. *Publichne upravlinnia ta rehionalnyi rozvytok – Public administration and regional development*, 1, (pp. 51-65). Retrieved from: <https://surl.li/ngglsg> [in Ukrainian].
2. Balan, M.I. (2019). Suspilstvo ryzyku: destabilizatsiini mozhlyvosti [Risk society: destabilizing opportunities]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok – State administration: improvement and development*, 2. Retrieved from: <https://surl.li/kupfra> [in Ukrainian].
3. Bilousov, O.S. (2016). Kontseptsiiia «suspilstva ryzyku» v konteksti analizu suchasnoho hlobalnoho sotsiumu [The concept of «risk society» in the context of the analysis of modern global society]. *Politykus – Politikus*, 3, (pp. 32-36). Retrieved from: <https://surl.li/hamgaw> [in Ukrainian].
4. Hidens, E. (2004). *Nestrymnyi svit: yak hlobalizatsiia peretvoriuie nashe zhyttia* [The unstoppable world: how globalization transforms our lives]. (N. Polishchuk, Trans.). Kyiv: Alterpres [in Ukrainian].
5. Zubchuk, O. (2011). Politychni ryzyky v umovakh demokratyzatsii transformatsii suspilstva [Political risks in the conditions of democratization and society transformation]. *Politychnyi menedzhment – Political management*, 4, (pp. 92-104). Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PoMe_2011_4_13 [in Ukrainian].
6. Karahioz, R.S. Holovni oznaky «suspilstva ryzyku» v epokhu postmoderna [The main features of the «risk society» in the postmodern era]. (n.d.). *kspodn.onu.edu.ua*. Retrieved from: <https://surl.li/yqgrhz> [in Ukrainian].
7. Lukashevych, M., & Nediukha, M. (2008). *Suspilstvo ryzyku [Risk society]*. V.H. Horodianenko (Ed.). Kyiv: Akademydav [in Ukrainian].
8. Pekhnyk, A.V., Kroitor, A.V., & Zavhorodnia, Yu.V. (2019). Teoriia ryzyku: istoriia ta suchasni pidkhody [Risk theory: history and modern approaches]. *Aktualni problemy polityky – Actual problems of politics: collection of scientific works*, 63, (pp. 33-47). Odesa: Feniks [in Ukrainian].
9. Semykina, M.V., & Skibitska, O.V. (2005). *Ekonomichnyi ryzyk ta metody yoho vymiriuvannia* [Economic risk and methods for its measurement]. Kirovohrad: KNTU [in Ukrainian].

10. Tarasova, O.A., & Chernous, L.S. (2019). U.Bek i E.Hiddens pro suspilstvo ryzyku [U. Beck and E. Giddens on a risk society]. *Sotsialni tekhnologii: aktualni problemy teorii ta praktyky – Social technologies: current problems of theory and practice*, 83, (pp. 53-58) [in Ukrainian].
11. Anthony Giddens and Ulrich Beck's conceptions of risk. (n.d.). (2015). *ktchmm.wordpress.com*. Retrieved from: <https://surli.cc/kygsqc> [in English].
12. Beck, U. (2015). Emancipatory catastrophism: What does it mean to climate change and risk society? *Current sociology*, (Vol. 63), 1, (pp. 75-88) [in English].
13. Beck, U. (2000). From Industrial Society to Risk Society: Questions of Survival, Social Structure and Ecological Enlightenment. *Risk Management. Editionist Edition*, (pp. 17-45) [in English].
14. Beck, U. (1992). *Risk Society: Towards a New Modernity*. London: Sage Publications [in English].
15. Beck's Theory of Risk Society of Modernity: Definition and Speciality of Risk Society. (n.d.). *www.academia.edu*. Retrieved from: <https://surli.li/hodjad> [in English].
16. Giddens, A. (1991). Fate, Risk and Security. *books.google.com.ua*. Retrieved from: <https://surli.li/yabjzv> [in English].
17. Giddens, A. (1998). The Third Way: The Renewal of Social Democracy. *Polity: Reprint edition*, (pp. 27-28) [in English].
18. Hallman, R.J. (1963). The Necessary and Sufficient Conditions of Creativity. The Necessary and Sufficient Conditions of Creativity. *Journal of Humanistic Psychology*, (Vol. 3), 1, (pp. 14-27) [in English].
19. Hansson, S.O. (1996). What is philosophy of risk? *Theoria*, (Vol. 62), 1-2, (pp. 169-186) [in English].
20. Luhmann, N. (1991). *Der Begriff Risiko*. Berlin; New York: Walter de Gruyter [in German].
21. Mythen, G. (2004). *Ulrich Beck: A Critical Introduction to the Risk Society*. Retrieved from: <https://surli.li/znfkyp> [in English].
22. Schaefer, R. (1978). *What Are We Talking About When We Talk About «Risk»? Critical Survey of Risk and Risk Preference Theories*. Luxemburg: International Institute for Applied Systems Analysis [in English].
23. Taylor-Gooby, P. (2004). *New risks, new welfare*. Oxford: Oxford University Press [in English].

Відомості про автора / Information about the Author

Лілія Мунтян, к. тех. н., доцент кафедри гігієни, соціальної медицини, громадського здоров'я та медичної інформатики, Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна. E-mail: lili.muntyan@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0000-0001-8456-4564>.

Liliia Muntian, Candidate of Engineering Sciences, Associate Professor, Department of Hygiene, Social Medicine, Public Health and Medical Informatics, Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine. E-mail: lili.muntyan@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0000-0001-8456-4564>.

Muntian, L. (2025). The concept of «risk society» within the conceptual apparatus of public administration. *Public Administration and Regional Development*, 28, 409-426. <https://doi.org/10.34132/pard2025.28.05>